

GYMNÁZIUM PŘÍRODNÍ ŠKOLA, Z.Ú.

Expedice 2023 Vltava – Labe – Ohře

VÝSLEDKY STUDENTSKÝCH VÝZKUMŮ V KRAJINĚ

Letošní 30. Expedice Přírodní školy nás zavedla do povodí tří řek – Labe, Vltavy a Ohře. Letos do terénu vyrazilo osm věkově smíšených skupin, ve kterých se kluci a holky naší školy setkali, aby společně prožili strasti a radosti výzkumů a společné hospodaření. Během horkých červnových dnů jsme navštívili odvážlivce, kteří podnikají v zemědělství, prozkoumali chodby a příkopy tereziánské pevnosti, hledali zprávy z minulosti, ať už dávné nebo nedávné. Potěšili jsme seniory svou přítomností a naslouchali jejich příběhům, objevovali první lásky Antonína Dvořáka a naslouchali jeho skladbám. Dokonce jsme prozkoumali divočinu na místech, kde by ji nikdo nečekal.

O těchto a dalších tématech se dozvíte na následujících stránkách. A také si můžete užít příběhy, které jsme zažili během našich cest. Každá z těchto výprav byla cestou k nám samým, k vzájemnému poznání a také k poznání duše kraje, který skrývá více tajemství a dobrodružství, než bychom si troufali představit.

Děkujeme všem, kteří nám na těchto cestách pomohli. A ty z vás, kteří ještě neznají kouzelnou krajinu severně od Řípu, srdečně zveme na cestu.

- Hledání divočiny v zemědělské krajině v okolí Roudnice nad Labem
- Historicko-archeologický průzkum pevnostního města a bývalého ghetta Terezín
- Dvořákův kraj: dokumentace a umělecká interpretace raného života Antonína Dvořáka
- Využití zámeckých objektů na Litoměřicku
- Zpracovávání životních příběhů obyvatel zařízení pro seniory
- Tvorba pocitové mapy Roudnice nad Labem
- Kvalitativní komparace života a práce statkářů, farmářů, velkofarmářů a ekofarmářů na území Roudnicko-Slanecka
- Studentský fundraising Přírodní školy

Hledání divočiny v zemědělské krajině. Máme vůbec šanci ji někde spatřit?

Člověk zasahuje do přírody téměř odjakživa a uzpůsobuje ji vlastním potřebám pro přežití. K tomu, abychom si mohli hovět v luxusu, rozšiřujeme pole a města. Tím „krademe“ přírodě možnosti, jak dál prospívat a vyvíjet se. Lidskou činností dosahujeme v přírodě dost často opačných výsledků.

CÍLE

Na Expedici jsme si proto dali za cíl objevit místa divoké přírody v těžce vytížené zemědělské krajině. Během terénní části jsme měli v plánu prozkoumat předem vtypované oblasti, kde bychom se mohli setkat s vyšší biodiverzitou, a divokou přírodu tam hledat.

VÝBĚR LOKALIT PRO VÝZKUM

Za vhodná místa pro výzkum jsme považovali plochy s relativně rozsáhlým lesním porostem v okolí Roudnice nad Labem. Výzkum jsme prováděli na lokalitách s vyšší mírou ochrany i na lokalitách, které nijak zvláště chráněné nejsou. Celkově jsme takových lokalit navštívili 15 (Krabčická obora, PP Hora Říp - 3 lokality, NPP Kleneč, Údolí Mšeneho potoka, PP Vrbka, PP Na dlouhé stráni, PR Pístecký les, PP Písčiny u Oleška, Travčický les, Borová rekultivace Travčický les, Chodouny, Dobříňský háj, Dobříňský bor). Pro hodnocení biodiverzity jsme se zaměřili na pozorování bezobratlých, rostlin a ptáků se

zaměřením na dravce. Součástí výzkumu bylo i zapojení do programu České zemědělské univerzity, který se týká mapování biotopových stromů.

CO PRO NÁS ZNAMENÁ DIVOČINA?

K tomu, abychom mohli divočinu najít, bylo nejprve třeba si ujasnit, co pro nás divočina znamená. Ze skupinového brainstormingu nakonec vznikla tato definice:

Místo, kde není jasně patrná činnost člověka. Je to přirozené prostředí bez výrazného znečištění. Neznamená to, že ekosystém nemůže být člověkem založen, již se však dostal do fáze, kdy si žije vlastním životem. Na takovém místě by měla být vidět druhová i věková pestrost. Musí zde být přítomné zrození i smrt, jakožto přirozená a nezbytná součást života. Měla by být také patrná rovnováha, žádný druh by neměl výrazně převažovat na úkor ostatních. Divočina není jen o biologických skutečnostech, ale důležitou roli v jejím posuzování pro nás hrají i pocity. V divočině by se člověk měl cítit dobře, bezpečně a v klidu, měla by nám dávat možnost „vypnout“ a odpoutat se od každodenního života. Takové místo by však mělo vzbuzovat i respekt, prostě by zde měl být cítit duch přírody.

— definice z 21. června 2023

obr. 1 a 2 | ušatka kůrová a běžník květomilný

kde bylo zaznamenáno pouhých 5 druhů. Byli zde nalezeni pouze mravenci, lovcíci hajní, cvrčci lesní, ale také vzácný roháč obecný.

TEMATICKÉ PODSKUPINY

BEZOBRATLÍ

Jedna z výzkumných skupin se zabývala chytáním a určováním bezobratlých na lokalitách. K záchytu byla používána převážně smýkačka. Organismy byly určovány pomocí určovací aplikace Seek iNaturalist a podle určovacích atlasů.^{1,2}

Z pohledu bezobratlých byla vyhodnocena jako nejzajímavější lokalita PP Kleneč, známá především kvůli výskytu místního endemitu, hvozdíku písečného, kvůli němuž je poměrně drastickými zásahy udržována proti zarůstání. I proto bylo překvapující, že zde bylo nalezeno velké množství ploštic a dalšího zajímavého hmyzu a také hodně pavouků, mezi kterými byl i vzácný běžník květomilný, navíc ve vzácném, fialovo-bílém zbarvení (obr. 1). Naopak lokalita s extrémně nízkou diverzitou bezobratlých živočichů byl NPP Říp,

Další zajímavé nalezené organismy byly například pestrobarevná mandelinka nádherná (Dobříňský smíšený les), ploštice ušatka kůrová (Travčický les, obr. 2), která skoro splývá s kůrou, nebo žluto-černý tesařík skvrnitý.

BOTANIKA

V botanické části jsme ke správnému určení rostlin používali mobilní aplikace Seek a PlantNet. Z pohledu botaniky nás překvapila PP Kleneč, kde zaujal nejen místní endemit hvozdík písečný český (obr. 3), ale i vysoký počet nalezených druhů (40), i když se jedná o poměrně suchou, písčitou oblast. Za oblast s nejnižší biodiverzitou považujeme les v okolí Chodoun, kde počet zaznamenaných rostlin nepřekročil ani první desítku. Celkem jsme na lokalitách zaznamenali 131 druhů rostlin.

obr. 3 | hvozdik písečný český

ORNITOLOGIE

Z hlediska ornitologického nás překvapilo, kolik druhů ptáků jsme byli schopni pozorovat. Myslíme si, že malá chráněná místa s výskytem vzácnějších druhů je velmi důležité zachovat. Pro výskyt mnoha druhů ptáků jsou důležité remízky mezi poli nebo menší lesy, bez kterých by tyto druhy v oblasti vůbec nemohly žít.

Jako největší úspěchy z hlediska ornitologie považujeme zaznamenání hnízdiště vlh pestrých (PP Dlouhá stráň, obr. 4) nebo pozorování orla mořského (les u Chodoun, obr. 5). Mezi dalšími druhy, které jsme pozorovali a které jsou významné pro oblast, kde probíhal náš výzkum, se řadí například moták lužní (louka u Řípu) či linduška lesní (PP Dlouhá stráň).

obr. 4 | vlha pestrá

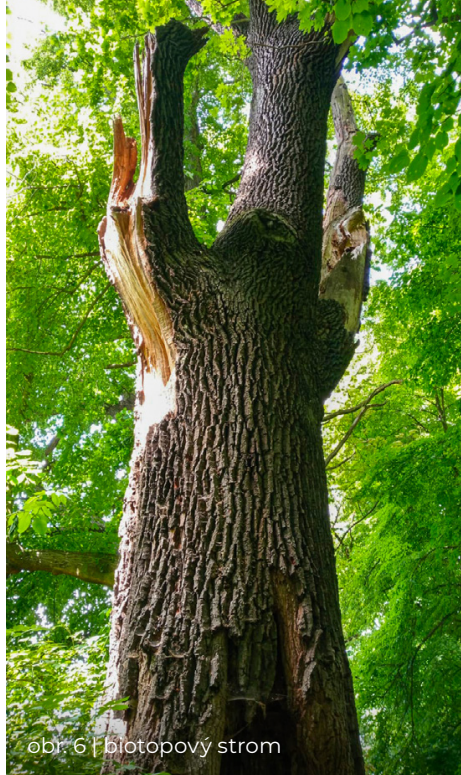
LESODIVERZITA

Jak již bylo zmíněno, součástí výzkumu bylo také zaznamenávání biotopových stromů (obr. 6) do aplikace České zemědělské univerzity Lesodiverzita (Biotopový strom a mikrostanoviště | Lesodiverzita.cz). Tato aplikace je určena na zaznamenávání stromů s potenciálem pro zvyšování biodiverzity v lokalitě a pro vytvoření online databáze biotopových stromů. Při zaznamenávání do aplikace jsme zadávali přibližnou výšku stromu a obvod kmene ve výšce 1,5 metru nad zemí. K zjišťování obvodu jsme využívali funkci měření, kterou poskytuje Iphone s využitím technologie rozšířené reality. Výšku jsme také měřili s pomocí této aplikace, nebo jsme ji odhadovali (obr. 7).

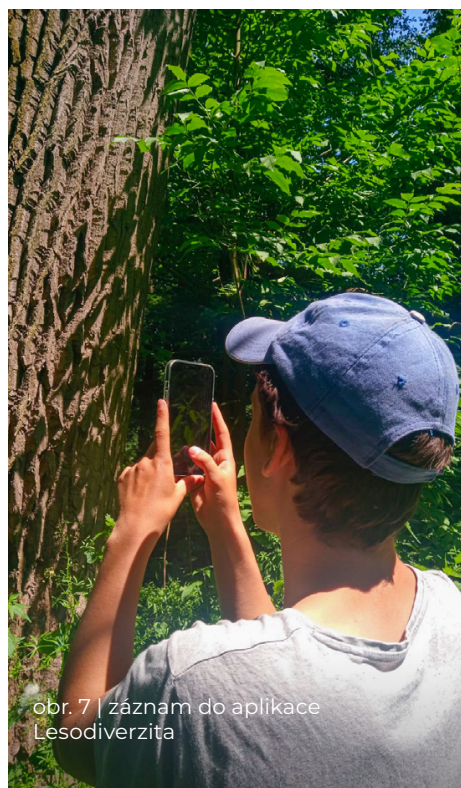
Do aplikace se také zaznamenávala mikrostanoviště. To jsou části stromu (dutiny, rýhy, uschlé větve, vyschlá koruna atd.), které poskytují útočiště pro živočichy. Stromy s mikrostanovišti jsou důležité k výraznému zvýšení biodiverzity prostředí. Celkově jsme na všech lokalitách zaznamenali 30 biotopových stromů.

obr. 5 | orel mořský

obr. 6 | biotopový strom

obr. 7 | záznam do aplikace
Lesodiverzita

VÝSTUPY

Během terénní části Expedice se nám podařilo navštívit 15 lokalit a vyhodnotit jejich biodiverzitu podle „semaforové škály“ (zelená - vysoká biodiverzita, oranžová - střední biodiverzita a červená - nízká biodiverzita). Výsledky jsme zanesli do námi vytvořené interaktivní mapy (QR kód odkazu najdete na konci článku). Součástí výstupů je i seznam nejzajímavějších rostlin a zvířat, které jsme objevili každý jednotlivý den - tím jsme chtěli přiblížit kouzlo přírody ostatním (viz. tabulka na konci článku).

Na různých lokalitách jsme trávili odlišné množství času a procházeli i různě velké plochy. Je tedy možné, že jsme např. lokalitě přiřadili nízkou biodiverzitu, i když tam bylo nalezeno stejně nebo více druhů ve srovnání s lokalitou s vysokou biodiverzitou, a to právě z důvodu, že jsme prošli výrazně větší plochu a strávili tam více času. Naše výsledky se proto musí brát s rezervou, naše měření biodiverzity je jen orientační a také velmi pravděpodobně zkreslené našimi pocity. K tomu, abychom mohli biodiverzitu porovnat spravedlivě, bychom si museli vytyčit stejně velká území a zkoumat na nich vždy stejně dlouho.

Největší divočinou je podle nás PP Dobříňský háj, kde bylo jasně vidět, že si les žije „vlastním životem“. Byl plný biotopových stromů, starých několik stovek let, měl bylinné patro, které jasně dominovalo se svým množstvím druhů (21 druhů za půl hodiny), i počet pozorovaných druhů hmyzu nebyl tak nízký (15, také za půl hodiny). Přišli jsme si jako v jiném světě, kde se čas zastavil a všechny naše problémy se rozplynuly (obr. 8).

Také jsme si vyzkoušeli, jak život v divočině vypadá a probíhá. Celý týden jsme spali v našem malém kolektivu pod širým nebem, vařili si na ohni a pozorovali dění kolem. Nejlépe se nám žilo na louce pod Řípem, kde jsme bivakovali pod plachtou nebo v hamačkách na louce mezi remízky. Louka byla poseta lesními jahodami, které jsme tak mohli zahrnout do přípravy našich jídel (obr. 9). Dokonce se nám podařilo sledovat datla černého z neuvěřitelné blízkosti: jeden den brzy ráno přistál na mrtvém stromě nad našimi hlavami a předvedl, jak se dobývá pod kůru stromu, aby sehnal potravu.

Po skončení Expedice jsme byli každý schopen popsat, co pro nás divočina znamená a jak je pro nás důležité ji mít ve svém okolí. Došli jsme k závěru, že místa divoké přírody jsou neodmyslitelnou součástí našich životů a bez nich si naše okolí nedokážeme představit.

Alžběta Šebánková (17 let),
Matilda Vyhnálková (15 let),
Marek Švejda (16 let)

[1] - KŮRKA, Antonín. Pavouci České republiky. Atlas (Academia). Praha: Academia, 2015. ISBN 9788020023841.

[2] - KOLIBÁČ, Jiří; HUDEC, Karel; LAŠTŮVKA, Zdeněk a PEŇÁZ, Milan. Příroda České republiky: průvodce faunou. Druhé, upravené a doplněné vydání. Praha: Academia, 2019. ISBN 9788020029935.

obr. 8 | komfort Dobřínského háje

den, datum	zvíře	rostlina
pátek, 9.6.	Roháč obecný (<i>Lucanus cervus</i>)	Modřelec chocholaty (<i>Muscari comosum</i>)
sobota, 10.6.	Běžník květovaný (<i>Thomisus onustus</i>)	Hvozdič písečný český (<i>Dianthus arenarius</i> subsp. bohemicus)
neděle, 11.6.	Vlha pestrá (<i>Merops apiaster</i>)	Béložářka liliovitá (<i>Anthericum liliago</i>)
pondělí, 12.6.	Běžník skvostný (<i>Synema globosum</i>)	Dub zimní (<i>Quercus petraea</i>)
středa, 14.6.	Mandelinka nádherná (<i>Chrysolina fastuosa</i>)	Jilm habrolistý (<i>Ulmus minor</i>)
čtvrtek, 15.6.	Ušatka kůrová (<i>Ledra aurita</i>)	Rozrazil lékařský (<i>Veronica officinalis</i>)
pátek, 16.6.	Orel mořský (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	Trnovník akát (<i>Robinia pseudoacacia</i>)

obr. 9 | skupina se vrací z výzkumu na louce pod Řípem

Historicko-archeologický průzkum Terezína

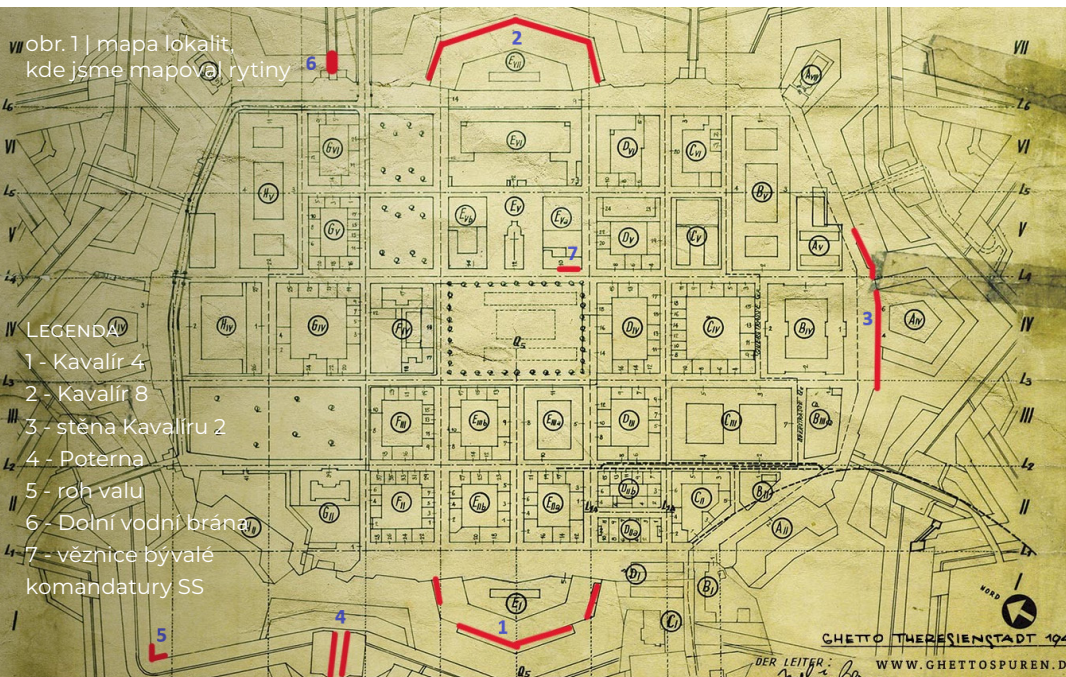
Terezín. Město, které vzniklo už za dob vlády Josefa II., známé však zejména svou historií mezi lety 1941 a 1945. Město, které se může na první pohled zdát zcela obyčejné, ale které ukrývá řadu míst, jež vás přenesou na chvílku do historie. Dá se tu objevit ještě něco nového? Přesně o to jsme se v rámci naší expediční práce snažili. Náš výzkum byl zaměřen na období ghetta. Byla vytyčena tři základní témata:

- Mapování rytin ve stěnách, zdech a valech Terezína
- Lokalizace fotografií z Alba G.T. a nafocení komparativních fotografií ze současnosti
- Výzkum a mapování bývalých dětských domovů

RYTINY

V Terezíně se většina turistů vydává hlavně do města uvnitř hradeb. Nás ale zajímalo opevnění jako takové, snažili jsme z něj vyčíst něco o historii Terezína. Ve zdech se totiž nachází stopy, které zde zanechali vojáci za Rakouska-Uherska, za první republiky i za dob komunismu a zvěčnili se tu také vězni v období ghetta. Nejčastěji jsme naráželi na vyryté nápisy, letopočty či jména.

Lokality tzv. rytin jsme vytipovali podle polohy (např. kde pracovali vězni¹) a podle materiálu plochy/povrchu (např. do cihlových či vápencových zdí se lehce ryje). Čitelné rytiny jsme mapovali, zaznamenávali jejich přesnou polohu

obr. 2 | podpis Jacoba Edelsteina v cele č. 5

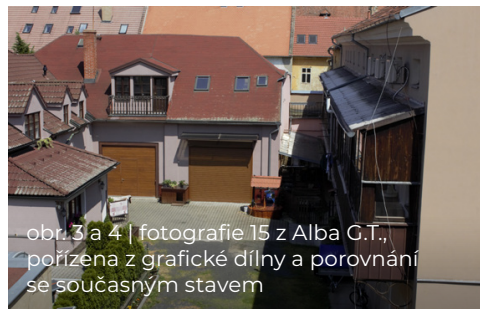
a snažili se určit jejich stáří. Tímto způsobem bylo zaznamenáno celkem sedm lokalit (obr. 1) - Kavalíry 4 a 8 (zděné opevnění), stěna u Kavalíru 2, poterna (podzemní tunel mj. určený pro přesun vojenské techniky), roh valu, Dolní vodní brána a bývalá věznice komandatury SS (zde většinou nebyly vzkazy vyryté, ale napsané tužkou).

Celkově se nám podařilo nafotit a zdokumentovat přes 300 nápisů, jmen, dat, obrázků a dalších typů vzkazů od první

poloviny 19. století až do 80. let 20. století. Nejzajímavějším objevem byl podpis Jacoba Edelsteina s jeho transportním číslem a datem pobytu v cele č. 5 ve vězení komandatury SS - obr. 2. Edelstein byl předsedou Rady starších v Terezíně - tzv. Ältestenrat. V roce 1943 byl uvězněn na několik týdnů za neplnění transportních kvót a následně transportován do Osvětimi i se svojí rodinou, kde byli všichni zavražděni.²

ALBUM G.T.

Z Terezínského ghetta existuje jen minimum fotografií zachycujících běžný život.³ Když bylo v roce 2020 v pozůstatosti novináře Milana Weinera nalezeno album se 41 fotografiemi - tzv. Album G.T. (Ghetto Terezín), bylo zřejmé, že se jedná o unikátní objev.⁴ Naším cílem bylo identifikovat lokality fotografií zachycujících exteriér a pořídít k nim komparativní snímky současného stavu.

obr. 3 a 4 | fotografie 15 z Alba G.T., pořízena z grafické dílny a porovnání se současným stavem

obr. 5 a 6 | fotografie 16 z Alba.T., pohled na Západní baráky a porovnání se současným stavem

Lokalizace snímků probíhala zejména online díky funkcím Panorama v Mapy.cz a StreetView v Google maps již v Praze. V terénu pak stačilo místo co nejvíce zpřesnit (úhel, vzdálenost od objektu atd.) a znovu ho vyfotografovat. U sedmi snímků byl postup specifický, jelikož byly vyfoceny pohledem z interiéru (např. z půdních prostor). Celkem se podařilo nafotit 18 snímků, z nichž minimálně u jednoho z nich nebylo před započítáním naší práce známé, odkud byl pořízen (obr. 3 a 4).

Také se nám podařilo lokalizovat a pořídit fotografie tzv. Západních baráků - obr. 5 a 6, kde byly drženy děti deportované z Bialystoku. V roce 1943 po vzpouře v bialystockém ghettu byla většina vězňů deportována do okolních vyhlazovacích táborů a zhruba 1200 dětí bylo převezeno do Terezína. Děti však věděly o existenci plynových komor, a proto byly drženy dál od ostatních vězňů. Přesná lokace Západních baráků dosud nebyla známá.

Totožnost autorů snímků Alba G.T. neznáme. Jednalo se pravděpodobně o vězně (fotografie jsou foceny tajně, jelikož vězni nesměli mít fotoaparát) a českého četníka, který nejspíše také album z ghetta vynesl. Konkrétní jména však neznáme, máme jen několik nepřímých důkazů často souvisejících právě s lokací snímků: např. tři z nich jsou pořízeny z bývalé grafické dílny a na dalších jsou portréty lidí, kteří zde pracovali.

Nás mezi snímky zaujala fotografie zachycující pohled z dívčího domova (pravděpodobně pokoj 29, dříve dům L410) na náměstí - obr. 7 (dnes je zde byt, jehož nájemníka se nám bohužel nepodařilo zastihnout). Napadlo

nás, že fotografie byla pořízena v téže domě jako snímek půdy, pravděpodobně obydlené dívkami. Tím by se objevil nový okruh míst, kde se autoři často pohybovali. Hypotéza, že by se mohlo jednat o stejnou budovu, se však po osobní návštěvě půdy nepotvrdila. Otázka, jaké měl fotograf konexe k dívčímu domovu, tedy stále zůstává.

obr. 7 | fotografie 7 z Alba G.T., pohled na náměstí a kostel

obr. 8 | dříve dům L414 na náměstí

DĚTSKÉ DOMOVY

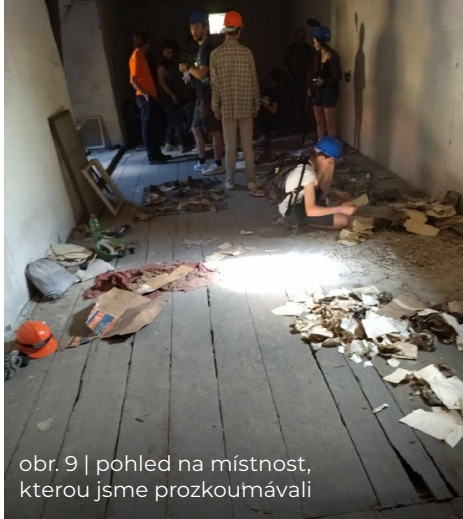
Většina dětí bydlela v ghettu v samostatných dětských domovech.⁵ Byly do nich rozděleny zejména podle věku a pohlaví. Naším cílem bylo zdokumentovat současný stav sedmi domovů. U každého z nich jsme zaznamenali stručné informace o využití domova za doby ghetta, současnou adresu, k čemu je dnes objekt využíván a kdo jej vlastní, jaký je přístup do objektu, a přiložili jsme plánek domu s fotodokumentací.

Za největší úspěch považujeme možnost návštěvy někdejšího domova L410. Jde o bývalý dívčí domov v němž se nacházel známý pokoj 28, kde si dívky vytvořily vlastní samosprávu, tzv. Magal. Zároveň se ve sklepech tohoto domu scházel Tereziňský orchestr.⁶ I tam jsme měli možnost se podívat. Za další úspěch považujeme návštěvu domova L414 - obr. 8, kde bydlely děti z Německa a Rakouska. Nacházely se zde také dva pokoje českých dívek, které psaly časopis BONACO.⁷ Celkově se nám podařilo navštívit všech sedm bývalých dětských domovů a zdokumentovat je.

PRŮZKUM VRCHLABSKÝCH KASÁREN

Vrchlabské kasárny fungovaly jako nemocnice už od dob Rakouska-Uherska. Nejznámějším místním pacientem byl pravděpodobně pachatel atentátu na Františka Ferdinanda d'Este Gavrilo Princip. Svůj účel si objekt zachoval i během první republiky a za druhé světové války. Ve spolupráci se sdružením Terezín - město změny a s Památníkem Terezín se nám ještě naskytlá příležitost provést průzkum místnosti na levém křídle - obr. 9. Nejčastěji jsme nacházeli útržky papírů, drobné osobní předměty ad.

Nejstarší nálezy pocházely z doby Rakouska-Uherska a jednalo se zejména o útržky německého textu psaného švabachem. Nálezy z první republiky byly psány česky, většinou na stroji či v ruce. Dokumenty se týkaly provozních potřeb nemocnice. Pro nás nejzajímavější byly nálezy pravděpodobně z doby těsně před vznikem ghetta. Mohli bychom je rozdělit do dvou kategorií - osobní věci (např. střevice, spona

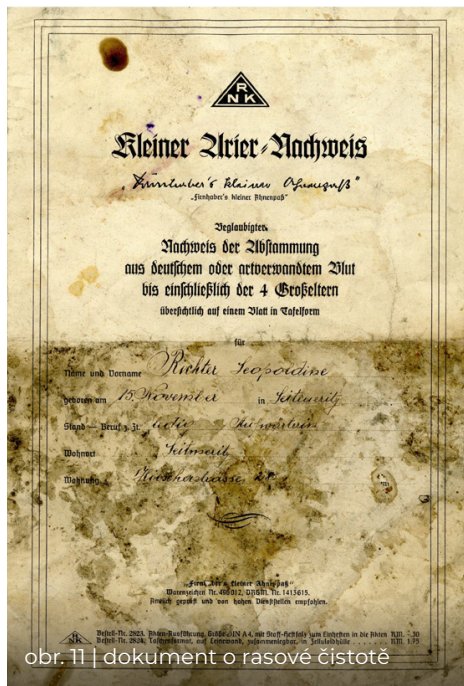

obr. 9 | pohled na místnost, kterou jsme prozkoumávali

z pásku, oblečení - obr. 10) a dokumenty. V té době zde nejspíš bydlela rodina Richterových, o které se dosud vůbec nevědělo. Richterovi se pravděpodobně museli kvůli vzniku ghetta z Terezína odstěhovat. Nejvýznamnější dokument, který jsme našli, byly nedovyplněné dokumenty o jejich rasové čistotě - obr. 11. Aktuálně jsou veškeré materiály týkající se Richterových v rukou historiků z Památníku Terezín, kteří pátrají po jejich osudech.

obr. 10 | předměty z období kolem 2. světové války, které jsme našli

obr. 11 | dokument o rasové čistotě

FILMY

Z původně stanovených tří témat vznikly v rámci Expedice také filmy:

- Svědkové dob minulých, umělecký film zachycující rytiny a kresby,
- Stopy Alba G.T., dokument seznamující diváky s naší prací kolem Alba G.T.,
- dokumentární film mapující bývalé dětské domovy v Terezíně.

OPĚT VEDEM

Během našeho pobytu v Terezíně jsme také každý večer psali. Jednalo se o básně, texty popisující naše pracovní dny, báseň v próze i prózu jako takovou. Výběr z našich textů můžete najít v prvním čísle našeho časopisu Opět Vedem - obr. 12.

ZÁVĚR

Během Expedice jsme potvrdili, že v Terezíně stále můžeme objevit něco nového, že lze najít záhady, které vás pohltí, místa, která jsou od války skoro nedotčená, či příběhy lidí, na které se už možná zapomnělo. Budeme rádi, když naši práci budete dále sledovat, např. přes Terezínskou štafetu.

Anežka Ptáčková (17 let)

obr. 12 | titulní strana Opět Vedem

[1] - Památník Terezín - Muzeum ghetta

[2] - Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/bibliografie-knihovny-recenze/recenze/ruth-bondyova-jakob-edelstein/> [cit. dne 1. 10. 2023].

[3] - Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/historie/pamatnik-ticha-valka-fotografie-album-terezin-lide-patrani_2105120605_tzr [cit. dne 2. 10. 2023].

[4] - Dostupné z: <https://www.pamatnikticha.cz/album-g-t-2/> [cit. dne 2. 10. 2023].

[5] - KASPEROVÁ, Dana. Výchova a vzdělávání židovských dětí v protektorátu a v ghettu Terezín. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. 224 s. Humanitas; sv. 1. ISBN 978-80-7308-327-4.

[6] - BRENNER-WONSCHICK, Hannelore. Děvčata z pokoje 28: přátelství, naděje a přežití v Terezíně. Překlad Iva Kratochvílová a Lenka Šedová. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 294 s. ISBN 978-80-87474-29-7

[7] - MAKAROVA, Jelena Grigor'jevna. Pevnost nad propastí: já, děcko bloudící?: děti a učitelé v terezínském ghettu 1941-1945 = A fortress over the chasm: I am a wandering child: children and teachers in ghetto Terezín 1941-1945. Vyd. v češtině 1. Praha: TIMUC, 2009. 479 s. ISBN 978-80-904207-2-4.

Dvořákův kraj: dokumentace a umělecká interpretace raného života Antonína Dvořáka

Příležitost pro zpracování dílčí části života historické osobnosti Antonína Dvořáka se naskytla díky lokaci letošní Expedice. Dvořák totiž strávil většinu svého dětství v Nelahozevsi a Zlonicích, obcích ležících nedaleko Roudnice nad Labem. Na těchto místech zůstává po Dvořákovi mnoho stop a historických pramenů, zasazených přímo v autentickém prostředí historických vsí. Ve srovnání s pozdější tvůrčí částí Dvořákova života (obecně známé mezinárodní úspěchy jeho děl, pobyt v USA apod.) nebylo jeho dětství dosud příliš popularizováno, skýtá tedy zajímavý potenciál pro vypracování studentského projektu. Expediční projekty vypracovávají studenti právě ve věku Antonína Dvořáka žijícího v Nelahozevsi a Zlonicích. Mají tak díky absenci věkových bariér výhodu při sdílení

těchto informací svým vrstevníkům. Druhým rozměrem je sám fakt, že Dvořákovo rané dětství není tak detailně popsáno a zdokumentováno jako jeho pozdější činnost, a nabízí tak prostor pro kreativní ztvárnění a vyfabulované vyplnění „prázdných míst“ prostřednictvím studentského filmu.

Záměrem našeho projektu tedy byla popularizace dětství Antonína Dvořáka pomocí vhodné a poutavé formy. Studenti se pro tyto účely rozhodli natočit krátký film využívající dostupné údaje o této fázi Dvořákova života i vlastní fantazii. Film se odehrává v autentických prostorech, kde Antonín Dvořák kdysi žil. Zároveň si studenti vytyčili cíl vytvořit vlastní úpravu a následnou hudební produkci nejstarší dochované Dvořákovy skladby s názvem Polka Pomněnka.

obr. 1 | Expediční tým před Zlonickým kostelem

obr. 2 | Natáčení scény koncertu v nelahozevském kostele

obr. 3 | Natáčení v budově bývalé varhaníkovny

SCÉNÁŘ K FILMU

Pro účely sepsání scénáře studenti nastudovali dostupné životopisné knihy.¹ Cílem zde bylo především nalézt drobné zajímavosti či historiky, na jejichž základě by šly později natočit poutavé scény, jako např. dochovaná zpráva o tom, jak šestnáctiletý Anton vedl s otcem domů do Nelahozevsi jalovičku z trhu. Ta se po cestě splašila a útlého mladíčka táhla na provaze za sebou.

„Vedl jsem trochu divokou jalovičku, provaz jsem si ovinul okolo ruky, abych ji udržel. Byl jsem jako vyžle. A co čert nechtěl! Jdeme k nelahozevskému ovčínu, jalovice se něčeho lekla a šmejkla se mnou důkladně o zem. Několik sáhů mne táhla po zemi. A tu jsem si umínil, že řezníkem nebudu.²“

Snažili jsme se jako vhodné scénérie pro pořízení záběrů zvolit pokud možno autentické prostory, zároveň tedy najít i místa s minimálním očividným dopadem civilizace 21. století. Mezi využitě lokace pro natáčení patřil zejména kostel v Nelahozevsi (pravděpodobné místo Dvořákovy hudební premiéry), rodný dům a zámecký park, ve Zlonicích pak varhaníkovna a kostel.

Samotné natáčení vyžadovalo ve většině scén současně pořízení zvukové i obrazové stopy, ovšem pro některé němé záběry byly později v improvizovaném studiu natočeny voice overy. Film byl zpracováván současně na dvou počítačích, jeho kompletní střih zabral studentům čas v řádech vyšších desítek hodin.

ROZHOVORY

Kromě literární rešerše byly součástí výzkumné stránky projektu i rozhovory s odborníky na Dvořákův život v Nelahozevsi i ve Zlonicích. V Nelahozevsi se studenti setkali s Eleonore Kinsky, kurátorkou připravované expozice o Dvořákově nelahozevském období. Ve společném rozhovoru zazněla mimo jiné slova, která expediční skupině umožnila autentičtěji vystavět scény, ve kterých se mluví o Dvořákově talentu:

„Dvořák byl pravděpodobně hodně šikovný žák. Nemáme žádné dochované dokumenty o školství, jediné, co víme, je, že dostal od prince Lobkovicze náboženskou knížku po ukončení triviálního vzdělání. Zjistila jsem, že tohle bývalo zvykem na vesnicích, kde místní pán dával jen těm nejšikovnějším žákům nějaký cenný dárek.“

Podobně posloužily i zasvěcené komentáře Alexandra Černého, zlonického znalce lokální historie, o okolnostech Dvořákova života po jeho přesunu z Nelahozevsí do Zlonic. Ve společném rozhovoru s ním studenti hovořili mimo jiné o spornosti pravosti Dvořákova údajného řeznického výučního listu.

„ Já myslím, že se vyučil. Já jsem ten výuční list neviděl, ale v publikaci ke sto letům narození pana Dvořáka v roce 41, v té publikaci tedy je. Měl se učit tady ve velké hospodě.

Je zajímavé tento názor konfrontovat s pohledem Eleonore Kinsky, která, ve shodě s většinou současných publikací, tvrdí, že se jedná o falsifikát. Tento drobný detail expedičních skupině umožnil uvědomit si, že i u tak věhlasné a mnohokrát dokumentované osobnosti zůstává stále prostor pro další výzkum a také pro možnou uměleckou interpretaci nejasných míst. V našem konkrétním případě bylo na základě neshody mezi oslovenými odborníky rozhodnuto, že otázka, zdali Antonín Dvořák byl či nebyl vyučeným řezníkem, zůstane ve filmu mimo diskusi.

POLKA POMNĚNKA

Díky dobře navázaným kontaktům s vedením zámku Nelahozeves mohli studenti na nádvoří zámku uspořádat malý koncert, během kterého zazněly běžné skladby jejich repertoárů a na závěr pak hlavní číslo programu: Polka Pomněnka. Pro rukopisnou kopii zápisu této skladby vyrazili studenti v rámci přípravných fází projektu do Českého muzea hudby v Praze. Následně postupným výtahem z klavírního originálu vznikla

obr. 4 | Přednes Polky Pomněnky na zámku v Nelahozevsí

aranž pro tři akordeony, baskytaru, foukací harmoniku, xylofon a zvonkohru. Polka Pomněnka později zazněla i ve Zlonicích, a to při zahájení zasedání obecního zastupitelstva.

obr. 4 | Studium historického notového zápisu

Závěrem uvedme, že studenti zdárně zpracovali oba hlavní výstupy tohoto projektu. Hotový film bude po dokončení ke zhlédnutí na youtube Přírodní školy, stejně jako i videozáznam dosud posledního provedení Polky Pomněnky, kterou studenti zahráli během obhajob expedičních prací Přírodní školy ve Velké geologické posluchárně Univerzity Karlovy v Praze v červnu 2023.

Štěpán Jícha (18 let)

[1] - Jako nejnosnější se ukázaly tyto publikace: Dvořákova Nelahozeves. Mělník: Okresní kulturní středisko 1991; Mláďí Antonína Dvořáka. Praha: Orbis 1943; Antonín Dvořák. Praha: Vyšehrad 2013.

[2] - HORA-HOŘEJŠ, Petr. Toulky českou minulostí. Praha: Via Facti, 2004. ISBN 80-239-3027-3.

Využití zámeckých objektů na Litoměřicku

V oblasti Litoměřicka se nachází nepříliš daleko od sebe desítky zámeckých objektů, které často nepoutají velkou pozornost veřejnosti, protože nejsou přístupné v tradičním prohlídkovém režimu. V průběhu 20. století musey tyto objekty najít nové využití, nezřídka diametrálně odlišné od účelu, za kterým byly postaveny. Zkoumání okolností jejich transformace i budoucího využití zámků bylo hlavním předmětem naší expediční práce. Výzkum jsme prováděli formou kvalitativních rozhovorů s lidmi, kteří v daných objektech žijí, pracují či je vlastní. V průběhu rozhovorů jsme se hlouběji ponořili do problematiky praktického fungování zámeckých budov (např. nákladnost provozu a údržby) a poznávali specifika těchto objektů z pohledu těch, kteří k nim mají nejbližší, protože

se na zámku pohybují každý den. Doplnkově jsme prováděli kvantitativní rozhovory s obyvateli obcí a zjišťovali jejich postoje ke stávajícímu využití zámeckých budov a zámeckých parků.

JAK SE DÁ VYUŽÍT ZÁMEK?

Abychom lépe porozuměli faktorům, které ovlivňují to, k jakým účelům se budou zámky užívat, navštívili jsme několik objektů, které mají v současné době různé využití. Jednalo se o zámek v Dlažkovicích (dětský domov a praktická škola), zámek v Lukavci (obecní úřad a sociální byty), zámek v Lovosicích (střední odborná škola), zámek v Čížkovicích (domov důchodců), zámek ve Vrbičanech (prohlídkový zámek) a zámek v obci Boreč (objekt v havarijním stavu na počátku rekonstrukce).

Co rozhoduje o tom, jestli je zámek nevyužívanou ruinou, nebo udržovaným objektem, ve kterém sídlí důležitá instituce? Roli hraje vlastnická struktura, finanční zdroje vlastníka či samotná velikost, dispozice objektu a z našeho pohledu zejména to, jak byl objekt využíván v minulosti. Historie využití totiž přímo ovlivňuje současný technický a stavební stav budovy. I krátké období, kdy je zámek nevyužíván, může způsobit jeho značnou devastaci (např. zámek ve Vrbičanech chátrající po roce 1989 do změny vlastníka v roce 2011). Naopak nepřerušené využití objektu a investice do oprav zpravidla znamenají dobrý stav budovy. Tato kontinuita ale zároveň přináší významné stavební uzpůsobení interiéru zámků (např. do podoby školních tříd) a většinou se proto neuvažuje o alternativním využití, případně je rovnou vnímáno jako nereálné.

obr. 1 | Interiéry i exteriéry dětského domova v Dlažkovicích jsou perfektně rekonstruované. „Zvenčí jsme zámek, ale uvnitř moderní zařízení,“ říká ředitelka Petrichová.

JAK JSOU ZÁMKY UZPŮSOBENY SVÉMU NOVÉMU ÚČELU?

Zámecké objekty musí vyhovět dvěma typům nároků – provozním a památkovým. Budovy s pobytovou funkcí (dětský domov, domov důchodců) podléhají zákonným normám a také vyvíjejícím

se nárokům na pohodlí dětí a klientů. Například v dětském domově v Dlažkovicích byly bytové jednotky upravovány a na některých místech rozděleny příčkou tak, aby vznikly pokoje pro menší počet dětí poskytující dostatečné soukromí. Avšak úplně přepažení některých dětských pokojů nebylo možné z důvodu dochovaných klenutých stropů, ke kterým příčky nedosahují.

Podobně ovlivňuje původní dispozice zámeckých pokojů pohodlí současných klientů a klientek v Domově důchodců v Čížkovicích. Na zámku je zachován charakter průchozích pokojů po obvodu budovy. Do části pokojů se tedy nevstupuje z chodby, ale přes jiný pokoj, a také nebylo možné ve všech pokojích vybudovat koupelny. Obojí není z pohledu pracovníků Domova ideální, soukromí seniorů a senierek se snaží maximalizovat pomocí posuvných zástěn. V případě Domova důchodců v Čížkovicích ještě stojí za zmínku, že by nemohl fungovat bez výtahu, který zde byl vybudován v 70. letech 20. století. Podobný zásah (zkapacitnění výtahu, vybudování druhého výtahu či jiná výrazná úprava) by v současnosti prakticky nebyl možný vzhledem k památkové ochraně budovy.

Hlavní slovo v úpravách zámků má Národní památkový ústav, který schvaluje všechny stavební práce a dohlíží na rekonstrukce. Ty financuje vlastník budovy, kterým byl ve většině navštívených zámků Ústecký kraj, který je často zároveň zřizovatelem v nich sídlících institucí. Lidé pracující a žijící v zámcích tedy nemohou jejich podobu snadno měnit. Například Střední odborná škola technická a zahradnická sídlící na zámku v Lovosicích se potýká s nedostatečně reprezentativním vzhledem vchodu

do školy, který je viditelný přímo z náměstí. Oproti představám některých lidí ale škola sama nemůže oprýskané dveře jednoduše natřít nebo opravit opadanou fasádu budovy. Tyto nedostatky budou odstraněny až v rámci plánované rekonstrukce zámku.

CO SE DÁ DĚLAT S CHÁTRAJÍCÍM ZÁMKEM?

Obce, na jejichž území se nachází chátrající nebo nevyužitý zámek, se mohou pokusit získat majetek do svého vlastnictví a za pomoci různých dotačních titulů objekt zrekonstruovat a využít pro potřeby obce. To je příklad náročné, ale zajímavé cesty, kterou se v posledních letech vydala obec Lukavec. Místní zámek zrekonstruovala, udělala v něm nové sídlo obecního úřadu a nechala vytvořit jedenáct obecních bytů, čímž výrazně rozšířila nabídku sociálního bydlení v obci. Na rekonstrukci se obec finančně spolupodílela. Ta by vzhledem k objemu vynaložených financí nebyla možná bez čerpání finančních příspěvků z dalších zdrojů. Díky aktivitě místní samosprávy a obyvatelstva získal Lukavec také titul Vesnice roku Ústeckého kraje za rok 2022.

Kromě obcí může do dalšího osudu zchátralých objektů zasáhnout iniciativa soukromých majitelů a firem. To je případ zámku ve Vrbičanech, který roku 2011 zakoupila zemědělská firma Sempra Vrbičany, jež sídlí v těsné blízkosti zámku. Právě bezprostřední blízkost hospodářských budov Sempyry a vrbičanského zámku byla součástí motivace ke koupi. Sempra investovala do celkové rekonstrukce zdevastovaného objektu a zrekonstruované interiéry zpřístupňuje veřejnosti. Na

obr. 2 | V prostorách Obecního úřadu Lukavec jsou zachované zámecké klenuté stropy. (zdroj: D. Zemanová. Vesnice roku 2022. Lukavec 2018-2022. Vydala obec Lukavec r. 2022)

zámku probíhají komentované prohlídky, výstavy, svatby nebo sezónní kulturní akce. Provoz zajišťují zaměstnanci a zaměstnankyně Sempyry. Pro firmu se nejedná o výdělečnou činnost, přispívá tím k oživení života v obci.

Z navštívených zámků byl jednoznačně v nejhorším technickém stavu zámek v malé obci Boreč u Velemína. Komplikované majetkové vztahy způsobily, že do zámku nebylo dlouhodobě investováno a zchátral do podoby ruiny. Kromě vybydlených interiérů zde byla největším problémem propadající se střecha. Zámek v roce 2022 zakoupil Ing. Pavel Veverka, výkonný ředitel projekční kanceláře Fapal, která se zabývá mj. projektovou dokumentací k rekonstrukcím památkově chráněných objektů. Plán na využití zámku po rekonstrukci ještě jasný není. Stavební práce na záchranu zámku lze sledovat na instagramovém profilu zamek_borec.

KOLIK STOJÍ PROVOZ ZÁMKU?

Provoz jednotlivých zámků je různě náročný, obecně lze ale říci, že jen

nálklady na vytápění se v topné sezóně 2022/2023 pohybovaly v řádech desítek až nižších stovek tisíc korun měsíčně. Důvodem byla zejména vysoká cena plynu, který je k vytápění zámků často využíván. Vlastníci zámků kromě vlastních rozpočtových zdrojů využívají pro financování provozu některé dotace a příspěvky, které podle účelu a povahy přerozdělují různá ministerstva (např. Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo školství, Ministerstvo sociálních věcí), případně Ústecký kraj. Od obcí, ve kterých se zámky nalézají, příspěvky nedostávají.

JAK NA ZÁMKY POHLÍŽEJÍ LIDÉ ŽIJÍCÍ V OBCÍCH?

Obyvatelé obcí většinou berou zámky jako důležitou součást obce, a to hlavně proto, že jsou architektonicky výrazné a často se nachází v jejím centru. Některé zámky mají dochované zámecké parky, které jsou buď volně přístupné (Čížkovice, Vrbičany), či naopak nepřístupné veřejnosti (Lovosice, Dlažkovice). V obcích, kde jsou parky přístupné, to lidé většinou vnímají jako samozřejmost, zatímco tam, kde slouží jen pro potřeby dané instituce, se názory různí. Některí lidé by byli za zpřístupnění zámeckých parků rádi, pro jiné je současný stav vyhovující či to vůbec nevnímají jako důležitý problém a nemají na to názor.

Co se týče názorů na využití zámků, překvapilo nás, jak málo tato otázka rezonuje mezi místními. Když je zámek už dlouhou dobu nějakým konkrétním způsobem využíván, občané jsou na to zvyklí a nemají většinou potřebu toto využití zpochybňovat či nějak měnit. Obecně jsou rádi, když zámky nechátrají a mají využití, je jedno jaké. Podobný

obr. 3 | Zámek Boreč

je i pohled lidí, kteří na zámcích žijí či pracují. Využití budovy pro účely jejich instituce vnímají převážně jako samozřejmé a příliš ho nereflektují, natož aby život nebo práci na zámku prožívali jako prestižní nebo nějak výlučnou záležitost. I omezení a případné nepohodlí zámeckých budov, které zakouší v běžném provozu, berou jako něco, co k transformovaným zámkům „zkrátka patří“.

obr. 4 | Takto výraznou plochu obce Dlažkovice zabírá zámek a jejím obyvatelům nepřístupný park (zdroj: mapy.cz)

Za naši expediční skupinu děkujeme všem, kteří nám při našem terénním výzkumu pomohli. Jen díky jejich času a ochotě jsme se mohli dotknout tohoto zajímavého problému a zjistit, jak jednotlivé zámky fungují a k jakým účelům v současné době slouží.

Julie Součková (16 let),
Ondřej Kučera (18 let),
Tereza Průšová (vedoucí práce)

Jaké je stáří?

JAKÉ BYLY NAŠE CÍLE?

Naše expediční skupina se zabývala životy seniorů, kteří aktuálně pobývají v domovech pro seniory na Litoměřicku. Zajímaly nás jejich životní příběhy a také to, jaký je jejich život v těchto institucích. Chtěli jsme se též naučit vést hloubkové rozhovory se starými lidmi. K výběru tématu nás motivovalo jak čerpání nových zkušeností při vedení rozhovoru, tak i setkání s lidmi o 3-4 generace staršími.

Naším hlavním cílem bylo vyslechnout a sepsat osobní životní příběhy minimálně dvanácti obyvatel domovů pro seniory. Neméně důležitým cílem bylo strávit se seniory společný čas, navzájem se poznat a udělat jim radost, o což jsme se snažili nejen naším nasloucháním, ale i prostřednictvím hudebního programu, kterým jsme naši návštěvu v domovech seniorů začínali. Naším osobním cílem bylo také nabýt zkušenosti ve vedení rozhovoru a tyto své dovednosti rozvinout.

JAK JSME POSTUPOVALI?

Práci jsme v přípravném týdnu zahájili setkáním s vedoucí Linky seniorů, která se zabývá krizovou telefonickou intervencí, Kateřinou Bohatou. Díky tomu jsme získali podklady a rady pro vedení kvalitního a citlivého rozhovoru a seznámili se se specifiky života starých lidí. Již v Praze jsme rozvrhli náš časový plán, spojili se s konkrétními domovy seniorů na Litoměřicku a domluvili termíny návštěv. S výběrem

konkrétních seniorů, kteří by měli zájem o hloubkový rozhovor, nám pomohli aktivizační pracovníci těchto zařízení. Ve zbylém čase jsme pracovali na přípravě struktury samotného rozhovoru, sestavovali jsme baterie otázek a témat do rozhovorů a také jsme připravovali kulturně-aktivizační program. V Praze jsme také provedli jeden pilotní rozhovor, abychom si alespoň jednou vyzkoušeli, jaké vedení rozhovoru je, a to předtím, než ho budeme vést se seniory během Expedice.

JAK TO VYPADALO V TERÉNU?

Naše návštěvy jsme vždy zahájili přibližně čtyřicetiminutovým hudebním vystoupením, které se skládalo z lidových písní a hitů 60. let 20. století. Při sestavování repertoáru jsme vycházeli z předpokladu, že většina našich respondentů se narodila ve 40. letech 20. století, budou tedy písničky znát. Program byl interaktivní - díky rytmickým nástrojům, které jsme jim

rozdali, se mohli senioři zapojit nejen zpěvem, ale přispět i instrumentálně. Toto vystoupení sloužilo k vyvolání pozitivní atmosféry a navázání vzájemného přátelského kontaktu.

Po hudebním programu jsme se rozdělili do skupinek po 2-3 lidech a přesunuli se ze společných prostor tam, kde bylo zaručeno soukromí pro vedení hloubkových rozhovorů. Ve skupince jsme si rozdělili role – jeden rozhovor vedl, druhý zapisoval a nahrával. Před začátkem každého rozhovoru jsme se se seniory seznámili a dohodli jsme se na průběhu rozhovoru. Kladli jsme jim otázky, které nám pomohly lépe poznat jejich životní příběhy. Ptali jsme se jak na období dětství, na rodinný a pracovní život, na to, jak jejich zkušenosti a zážitky ovlivnily jejich pohled na svět, i na to, jak jsou spokojení s pobytem v domově seniorů. Někteří lidé byli struční, někteří se naopak rozhovořili tak, že bylo obtížné je zastavit. Samotné rozhovory

tak trvaly od 20 do 90 minut, pro vypravěče byly ponořením do minulosti a vzpomínek, pro nás pak otevřením dveří do jejich světa. Během dne jsme vedli jeden až tři rozhovory.

Po návratu z terénu jsme se věnovali sepisování záznamů z rozhovorů. Některé texty byly až dvě stránky dlouhé, některé o něco kratší. K textové části jsme přidali fotky ze současnosti či z předchozího života seniorů, které jsme získali od některých z nich. Každý večer jsme se také sešli ke společné reflexi práce, navzájem jsme si sdělovali své zkušenosti a hledali způsoby, jak svou práci vylepšit.

REKAPITULACE

V rámci naší expediční práce se nám podařilo navštívit 4 domovy pro seniory, konkrétně Domov důchodců Roudnice nad Labem, Domov seniorů Diakonie ČCE Krabčice, SeneCura Terežín

obr. 1 | Kulturně-aktivizační program, který jsme hned první den prováděli v Domově důchodců Roudnice nad Labem.

a Domov na Dómském pahorku Lito-
měřice. V nich jsme realizovali naše
hudební vystoupení (tzv. aktivizačně-
kulturní program) pro více než 150 lidí
a většinu z nich jsme zvládli rozezpívat,
v Roudnici nad Labem nám dokonce se-
nioři zazpívali svou vlastní písničku.

Provedli jsme celkem 37 rozhovorů
s vybranými seniory a 18 z nich jsme
zpracovali. Některé rozhovory byly
moc krátké nebo nám chyběly důležité
informace pro sepsání příběhu, a tak
nebyly zpracovány. Zkompletovali
jsme sborník sepsaných příběhů a za-
slali konkrétní texty zpět seniorům.

JAK PRÁCI HODNOTÍME?

Nahlédli jsme do života lidí starší ge-
nerace a odnesli si mnoho cenných po-
znatků.

Nejdůležitější, co jsme zjistili, bylo, že
průběh poslední etapy života je u růz-
ných lidí různý, velmi záleží na tom, jak
se člověk dívá na svět. Setkali jsme se
s několika lidmi, kteří si i přes nepřízeň
osudu zachovávali veselí a optimismus,
a bylo na nich vidět, že mají ze života
radost. Objevily se samozřejmě i situa-
ce, kdy bylo poznat, že některý člověk
v domově pro seniory není rád, ale tako-
vých lidí bylo překvapivě málo. Senioři,
se kterými jsme se setkali, opravdu rádi
vzpomínali - jak na své mládí, tak i na
hezké věci, co se jim přihodily v posled-
ní době. Ve volném čase se velká část
z nich ráda věnuje tvůrčím činnostem,
na které dříve neměli čas.

obr. 2 | Dvojice provádějící rozhovor
se seniorem ze SenéCura
SeniorCentrum Terežín.

Největší téma v domovech pro senio-
ry je rozhodně schopnost pohybovat
se a potřeba soběstačnosti. Je to něco,
z čeho mnozí mají strach, a je vidět, že
to je pro ně opravdu důležité. Od mno-
ha seniorů jsme se dozvěděli, že největ-
ší rozdíl mezi dnešní dobou a minulostí
je podle jejich názoru průběh mládí.
Zachytili jsme několik citátů, které
nám přišly zajímavé, např. „Problémy
jsou pořád, celý život.“ nebo „Puberta?
Ta se vůbec neřešila. Se dalo pár facek
a bylo po pubertě.“

Celý průběh Expedice byl vysoko nad
naším očekáváním a doufáme, že se
nám během ní podařilo udělat radost
navštíveným seniorům. Nahlédnutí do
života lidí starší generace nám přines-
lo nový pohled na témata, nad kterými
jsme dříve ani nepřemýšleli. Vnímáme
to jako velmi cennou zkušenost, která
nám rozšířila pohled na svět.

Johana Činčerová (17 let),
Filip Radek (15 let),
Magdaléna Novotná (17 let)

Zemědělci na Slanecko-Roudnicku, jejich život a práce

Je pravda, že české zemědělství ovládají tzv. agrobaroni, jak naznačují média? Jsou zemědělci závislí na státních dotacích? Mohou ekozemědělci uspět v konkurenci velkých podniků? Podobné otázky se nám honily hlavou, když jsme obcházelí menší i rozsáhlé zemědělské podniky na území Slanecko-Roudnicka, dělali hloubkové rozhovory se zemědělci i odborníky ze státní správy a snažili se přiblížit k životu zemědělců.

CO NÁS ZAJÍMALO?

Stanovili jsme si čtyři oblasti srovnání - historie a zemědělská identita farmářů, technologie a ekonomika výroby, postoj k dotacím a postoj ke klimatické změně. Do vzorku jsme vybrali osm rodinných farem nebo agropodniků, největší hospodařil na rozloze 4500 hektarů. Hloubkové rozhovory s prohlídkou výrobních areálů a farem trvaly i několik hodin. Z každého rozhovoru vnikl zápis. Další naší činností byl průzkum objektů zaniklých JZD a krátké rozhovory s obyvateli z okolních areálů bývalých družstev.

JAK ZEMĚDĚLCI NAHLÍŽÍ NA KLIMATICKOU ZMĚNU?

Změna klimatu má zásadní dopad na zemědělství po celém světě. S rostoucími globálními teplotami a nepředvídatelností počasí čelí zemědělci mnoha výzvám při pěstování plodin a chovu hospodářských zvířat. Zkušenosti zemědělců z první ruky nabízejí

jedinečný pohled na dopady změny klimatu a na potřebu volby strategií pro zmírnění této změny.

Při přípravě na terénní část jsme mluvili s Janem Sochou, který hospodaří v okrese Kolín. Upozorňoval na zvyšující se četnost a intenzitu extrémních výkyvů počasí. Dříve se dalo očekávat, kdy bude sucho, deštivo, teplo nebo zima, ale klimatické změny narušují tradiční postupy. Vyšší teploty způsobují, že v zimě nezůstává na poli sníh a je méně jarní vláhy potřebné pro klíčení plodin. Pro růst je lepší méně intenzivní dlouhodobější dešť, a ne náhlá bouře s velkým přívalem vody. Pan Socha také použil termín uhlíková stopa, když popisoval snahu minimalizovat spotřebu paliva využitím přesných geolokačních aplikací pro řízení strojů. Vyšší teploty a změněný průběh srážek, které v suchých letech uplynulé dekady způsobily podnikům velké škody kvůli nižším výnosům (Astur Straškov, hospodařící na rozloze 3500 hektarů, uvedl příklad roční ztráty 25 milionů), ale paradoxně vytvořily příznivější podmínky pro boj s chorobami. Podnik např. jeden rok ušetřil 75 % pesticidů a na postřicích 10 milionů korun.

Všichni zemědělci, které jsme navštívili, si uvědomují, že je klimatická změna nějak ovlivňuje, například změnou srážek a výskytem dříve nebývalých horkých epizod. Důsledkem může být vysychající potok a vybudování rybníka (Majrich v Radešíně), nutnost

obr. 1 | Na návštěvě v podniku živočišné výroby Astur Straškov.

vybudovat tůňky pro krávy na svlažební (Dvůr Vyšínek), zavést zavlažování chlívů kvůli komfortním teplotám krav v rodinné farmě Na Dvorečku nebo v Račiněvsi nebo v případě Asturu Straškov vysadit větrolamy a zavádět travnaté pásy, které budou zabránovat erozi půdy. Z rozhovorů jsme našli dojem, že motivací pro naprostou většinu adaptací není ochrana přírody, ale ochrana majetku nebo dotační důvody. Například Astur Straškov má na svých polích v souladu s podmínkami dotací travnaté pásy, které rozdělují lány na menší plochy s různou plodinou. Sami však tento požadavek kritizují, protože jim narušuje osevní postupy. Ostatně pásy v intenzivně obhospodařované krajině k výraznému zvýšení biodiverzity nepřispívají. Pan Majrich z Radešína také říkal, že dělat úhory na nejproduktivnější půdě v ČR není rozumné. Zajímavým zjištěním je přesvědčení většiny farmářů, že nemají dostatečnou moc k tomu, aby něco změnili. Například nevlastní všechny pozemky, a proto čekají na zásah státu. Podnik Astur Straškov měl negativní zkušenost s výstavbou

větrolamu, kdy nedostali pro výsadbu stromů souhlas od všech vlastníků včetně úřadu pro správu státního majetku. Zemědělci se rámcově shodli, že klimatická změna je dlouhodobě trvající jev, který není možné zvrátit bez zásadních systémových změn. Překvapilo nás, že část z nich se domnívá, že mohou hospodařit s těmito výkyvy i bez nějaké adaptace, protože extrémny počasí nevnímají jako novou normu. Nemají proto v plánu nic zásadně měnit a řeší jiné aktuálnější problémy. Větší hospodářské ztráty než klima v Radešíně nebo Straškově způsobuje například boj s hlodavci, jejichž plošná likvidace je omezena na katastrofch, kde se vyskytují ohrožené druhy jako sýček nebo sova pálená.

JAK SE ZEMĚDĚLCI DÍVAJÍ NA DOTACE?

System čerpání dotací na zemědělství v České republice se řídí evropskou zemědělskou politikou a národními předpisy. Výdaje na podporu zemědělců jsou největší položkou rozpočtu Evropské unie.

Za správu dotací v ČR zodpovídá ministerstvo zemědělství společně s dalšími orgány (například Státním zemědělským intervenčním fondem). Hlídnají splňování podmínek dotací a vyplácí schválené částky. Snaží se tak vytvořit pro zemědělce přijatelné a splnitelné podmínky a zároveň dostát všem směrnicím.

Hlavním nástrojem podpory jsou přímé platby poskytované na základě stanovených podmínek, jako je maximální velikost půdních bloků, druhy pěstovaných plodin, udržování ekologických prvků a další kritéria. Konkrétně se jedná o devět standardů DZES (Dobrý zemědělský a environmentální stav půdy), které zemědělec musí splňovat. Z rozhovorů se zemědělci vyplynulo, že standardy může být náročné splňovat. Přesto je podle pana Bohdana Osohy dotováno kolem 96 % orné půdy v ČR. Kromě základní úrovně ekoschémat je k dispozici ještě prémiová dotace za splnění náročnějších podmínek. Tu čerpá pouze asi 70 subjektů z celkových

30 000, což je dokladem toho, že nejsou podmínky dobře nastavené.

Kromě přímých plateb mohou zemědělci využívat také dotace prostřednictvím programů rozvoje venkova, které financují například modernizaci zemědělských podniků nebo rozvoj venkovských komunit.

Každý ze zemědělců se s podmínkami a dotacemi vypořádává jinak. Nejvíce nás překvapilo, že ekologický zemědělec Karel Tachecí z Budyně nad Ohří dotace nečerpá, protože přísné podmínky na ekofarmě nemůže naplnit. Pokud by například nechal část polí povinně bez obhospodaření (tzv. úhory), rozmnoží se mu zde plevel a škůdci. Nepoužívá chemické postřiky, plevel likviduje mechanicky, a proto potřebuje pole každý rok zorat.

On i další zemědělci si stěžují na plošnost nastavení dotací. Zejména velké podniky hospodaří se ziskem, který je srovnatelný s částkou, kterou ročně na

obr. 2 | Mechanizaci zemědělství jsme zažili na vlastní kůži, postřikovač ovládaný přes GPS poblíž Straškova.

obr. 3 | Dozvídáme se o tom, jak řídit podnik o rozloze 3000 ha, Straškov.

dotací ziskají. Mohli by tedy hospodařit i bez dotací, ale nemohli by pak tolik investovat do nákupu nových strojů a modernizace výroby. Dotací využívají také firmy nabízející osiva, hnojiva a stroje, které dle oslovených zemědělců neustále zvyšují ceny s odvodněním, že zemědělci mají díky dotacím dost peněz.

VYPLATÍ SE ŽIVOČIŠNÁ, NEBO ROSTLINNÁ VÝROBA?

Rostlinná výroba je pěstování zemědělských plodin, buď za účelem krmiv pro zvířata, nebo potravin pro lidi. Živočišná výroba je chov zvířat lidmi pro maso nebo jiné živočišné produkty (např. mléko, vajíčka). Od zemědělců i odborníků ze státní správy jsme zjistili, že živočišná výroba je méně rozsáhlá než výroba rostlinná, protože je na společném trhu EU méně konkurenceschopná. K tomu přispívají národní dotace na chov hospodářských zvířat v jiných členských státech EU (Španělsko, Nizozemí) a obecně nadvýroba masa v Evropě.

Rostlinná výroba je tak pro české zemědělce v Polabí i vzhledem ke kvalitě půdy výhodnější. Většina z farem nebo statků, které jsme navštívili, dávala přednost převážně rostlinnou výrobu. Pouze největší podniky mohou chovat krávy na mléko (Statek Novák - Jarpice produkuje 25 tisíc litrů mléka denně). Ve většině obcí jsme viděli pouze staré nefunkční kravíny (Vrbka, Martiňoves). Ve Račiněvsi chovají ztrátové stádo býků na maso, které musí dotovat částkou dvou milionů korun ročně. Dělají to jen proto, že chov je zdrojem organického hnojiva, které zvyšuje kvalitu a výnos polí.

Podle Bohdana Osohy vyčleňuje ministerstvo zemědělství kvůli zahraniční konkurenci z celkového objemu dotací z EU na živočišnou výrobu pouze 13 %. Rozdíl v dotacích není jen při samotné produkci, ale i při stavbě objektů pro chov dobytka (např. prasat), kde se, právě díky národní dotaci, spoluúčast zemědělce na financování v zahraničí může dostat až na pouhých 10 %. Celkově tak fenomén snížené podpory na živočišnou výrobu nedává zemědělcům jinou možnost, až na výjimky, než spoléhat na výrobu rostlinnou.

Náš hlavní cíl, tedy poznat, jak zemědělci žijí, pracují a vnímají svoji práci, se nám rozhodně podařilo naplnit. Dokázali jsme splnit i naše druhé předsevzetí - pobavit se u toho a podívat se do traktoru. Naše výsledky chceme předat zaměstnancům státní správy, kteří je mohou vyhodnotit při nastavování podmiнок pro zemědělské hospodaření.

Jakub Ježek (17 let),
Jaroslav Najbert (vedoucí práce)

Tvorba pocitové mapy v Roudnici nad Labem

Během Expedice se naše skupina věnovala vytvoření pocitové mapy pro město Roudnice nad Labem. Cílem našeho výzkumu bylo vytvořit tuto specifickou mapu, která spadá do kategorie mentálních map a umožňuje zachytit pocity a myšlenky lidí v daném prostoru. Tato mapa vyjadřuje subjektivní názory respondentů na jednotlivá místa v daném území. Naše výsledky jsme také porovnali s výsledky podobného průzkumu, který proběhl v Roudnici v roce 2012.

Během terénní části našeho výzkumu jsme prováděli kvantitativní rozhovory s náhodně vybranými kolemjdoucími, abychom zjistili, jak vnímají lidé různá místa ve městě, a to jak pozitivně, tak i negativně. Pohybovali jsme se po ulicích města ve dvojicích a během týdne jsme kladli otázky v různých částech města.

Náš dotazník obsahoval 6 otázek. První otázka se zaměřila na asociativní myšlení. Respondenti měli uvést tři klíčová slova, která si spojí s městem Roudnice nad Labem. Dále nás zajímalo, kde se lidé cítí dobře, kde naopak ne, a kde tráví svůj volný čas. V dalších otázkách jsme se ptali na místa ve městě, která by mohla být vylepšena, a na ta, která fungují dobře. Respondenty jsme rozdělili do čtyř věkových kategorií a také jsme brali v úvahu, zda žijí v Roudnici, či nikoliv. Celkem jsme získali odpovědi od 544 respondentů. V následujícím textu naleznete stručné shrnutí našich výsledků.

Z našeho průzkumu vyplývá, že mezi nejoblíbenější místa ve městě patří park Josefa Hory (122 hlasů) a břeh Labe (116 hlasů). Respondenti nejčastěji uváděli klid, zeleň a čistotu těchto míst jako důvody své preference. Dalšími relativně populárními lokalitami jsou Karlovo náměstí (96 hlasů) a Zámecký park (47 hlasů). Zde jsou nejčastěji zmiňovány estetika, čistota a kulturní nabídka jako důvody pro jejich oblíbenost.

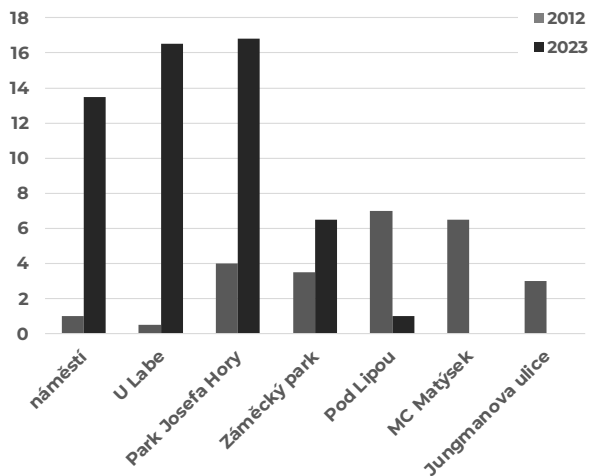

Při srovnání našich výsledků s průzkumem z roku 2012 zjišťujeme značné rozdíly. Nejoblíbenějším místem podle předchozího šetření bylo mateřské centrum Matýsek a Alej 17. listopadu. Park Josefa Hory se v tomto novém průzkumu dostal na třetí místo a nábřeží Labe bylo dokonce až na pátém místě. Nemáme žádné hypotézy, které by mohly vysvětlit tato odlišná data, ale je jasné, že město prošlo v poslední dekádě výraznými změnami.

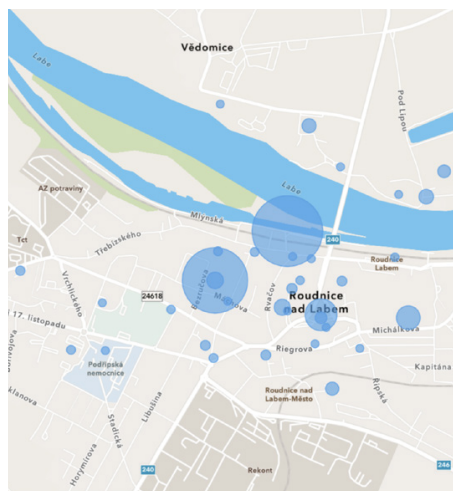
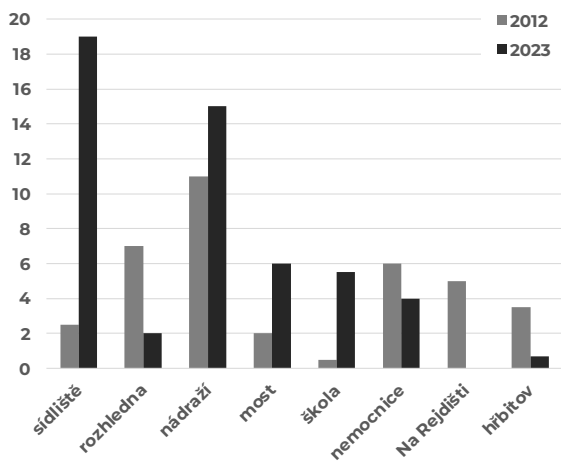
Mezi nejméně oblíbená místa nyní patří sídliště na konci města (94 hlasů) a okolí roudnického nádraží (72 hlasů). Respondenti se zde necítí dobře především kvůli nepořádku a podivným lidem. Mnoho lidí nám sdělilo, že ve městě není místo, kde by se cítili nepříjemně (83 hlasů). V průzkumu z roku 2012 obsadily první místo nádraží a druhé místo ulice Barákova. Sídliště nebylo v tabulce výsledků ani zmíněno.

Michaela Vítková (17 let)

graf 1: místa, kde se lidé cítí dobře (% z odpovědí)

graf 2: místa, kde se lidé cítí špatně (% z odpovědí)

Studentský fundraising

Přírodní školy

Fundraising je systematický proces sbírání prostředků na dosažení určitého cíle. Chtěli jsme se seznámit s tím, jak fundraisingová kampaň funguje, a na vlastní kůži si ji vyzkoušet. Proto na letošní Expedici nemohla chybět skupina, která se věnovala právě tomu, jak malý studentský fundraising funguje.

Momentální situace Přírodní školy nám umožnila otestovat náš zájem o fundraising prakticky. V posledních letech škola neprocházela jednoduchým obdobím. Neustálé stěhování. Budova, ve které bychom mohli pobývat delší dobu, v nedohlednu. Po stovkách jednání se Přírodní škola letos nastěhovala do nové budovy na Praze 5 – Velké Ohradě. Prostory nové školy však musely projít rekonstrukcí, aby odpovídaly školním vyhláškám a mohly fungovat jako plnohodnotné školské zařízení. Cena všech těchto úprav se kvůli inflaci zvýšila a Přírodní škola sama neměla prostředky na pokrytí požadované ceny. Proto byla založena sbírka na internetové platformě darujme.cz, na jejíž konto mohli dárci přispět libovolnou částkou na rekonstrukci nových prostor. Na podporu Přírodní školy proběhla již spousta akcí, jejichž výtěžek putoval právě na konto této sbírky, ale i přes to všechno přibližně čtvrtina částky chyběla.

JAK JSME POSTUPOVALI?

S tématem fundraisingu jsme se začali postupně seznamovat asi dva měsíce před samotným začátkem Expedice. Uspořádali jsme besedu s panem Janem Kroupou, odborníkem v oboru fundraisingu, který nám předal hlubší informace o strategiích a postupech nutných pro úspěšnou realizaci kampaně. Také jsme měli schůzku s panem Danem Pražákem, který nás poučil o tom, jak bychom měli naši kampaň mediálně propagovat a jak ji efektivně a korektně šířit v médiích.

V rámci expediční skupiny jsme vytvořili tři podskupiny a každá podskupina si vybrala jiné téma kampaně. Každá kampaň se od ostatních lišila rozdílnou strategií propagace a hlavně odlišným průběhem celé akce. Ta pro nás měla být pro dosažení maximální úspěšnosti snadno organizovatelná a zároveň atraktivní pro potencionální dárce.

Tyto akce jsme pojmenovali „Běh na Říp“, „Čistíme Roudnici“ a „Hurá na Mount Everest“ (dále v textu také „Mount Everest“). „Běh na Říp“ byla jednorázová jednodenní akce, kde jsme do samotné realizace chtěli zapojit i své dárcce. Výzva „Čistíme Roudnici“ na rozdíl od ní trvala celý týden a odpadky jsme sbírali jen my a naši podporovatelé akcí jen sledovali skrze sociální síť. Výzva „Mount Everest“ spočívala ve nasbírání 8849 výškových metrů, počet výstupů na Říp měl dát dohromady výšku nejvyšší hory světa. Tuto akci jsme, stejně jako tu předchozí, realizovali sami, naše podporovatele jsme tedy informovali pouze online.

Na základě analýzy výsledků všech tří akcí jsme chtěli zjistit, jaká osnova dárcovské výzvy je pro dárcce nejzajímavější a jaká má největší úspěšnost.

Pro vybírání výtěžku z jednotlivých akcí jsme zvolili internetovou doménu www.darujme.cz a založili tři takzvané dárcovské výzvy. Ty jsme napojili na již běžící kampaň pro novou budovu Přírodní školy. Platforma darujme.cz funguje na principu „lidé lidem“. Ten, koho jste schopni dostatečně nadchnout a inspirovat tím, co děláte, může do dárcovské výzvy přispět. Pořadatel kampaň se tedy snaží oslovit co největší publikum a získat od něj co největší podporu.

Nejprve jsme si stanovili datum realizací jednotlivých výzev a poté si každý člen naší skupiny vytvořil mailing list (kontakty našich blízkých, známých, populárních osobností...). Připravenou informační zprávu jsme rozeslali osobám z našich mailing listů a sdíleli je na sociálních sítích, jako je Instagram či Facebook. Před akcí i během akce

jsme se snažili potencionální dárcce co nejvíce informovat o průběhu kampaň, a udržovat tak s nimi kontakt a také jejich pozornost. Nakonec se ukázalo, že udržování kontaktu s možnými dárci z mailing listu a neustálé zasílání novinů je časově velmi náročná činnost a že pořádná mediální propagace dárcovské výzvy žádá mnohdy více sil než samotná realizace akce.

Osloveným lidem jsme ve zpracovávacím týdnu Expedice rozeslali dotazník, abychom mohli dostat zpětnou vazbu. Odpovědělo nám 27 respondentů. Výsledky jsme následně zpracovali a vyhodnotili, co příště udělat lépe, co fungovalo a na co se více zaměřit. Na základě těchto poznatků jsme vytvořili brožuru, která může sloužit jako pomocník při dalších kampaních.

CO JSME ZJISTILI?

Při zakládání kampaní je nutné si jasně stanovit cíl, způsob realizace a prostředky k jejímu co nejplynulejšímu provedení. V zásadě platí, že čím je dárcovská výzva jednodušší na organizaci, tím je efektivnější. V našem případě byla nejúspěšnější akce „Hurá na Mount Everest“, která trvala jeden den

a měla pevné místo konání – ve srovnání s dlouhodobou akcí, kterou byla dárcovská výzva „Čistíme Roudnici“ trvající jeden týden. V případě čištění Roudnice nad Labem však mohlo být na vině také naše nedostatečné mediální zpropagování akce.

Na úspěšnosti dárcovské výzvy se odráží také to, jaká je náplň akce. Samozřejmě by měla být natolik zajímavá, aby nadchla co nejvíce oslovených lidí, ale hlavně by měla bavit samotné organizátory. Výzva „Běh na Říp“ byla méně úspěšná než „Mount Everest“ (nakonec se také ze zdravotních důvodů na straně organizátorů neuskutečnila). Do akce „Běh na Říp“ jsme chtěli zapojit naše sledovatele, což se nakonec ukázalo jako méně efektivní ve srovnání s tím, když výzvu vykonává sám pořadatel a dárci ho při tom sledují.

Důležité je nepodcenit první interakci s potencionálním dárcem, jeho oslovení. Forma oslovení musí být jasná, osobní, výstižná, vlídná a zároveň naléhavá. Text je nutné několikrát zkontrolovat, protože případné gramatické chyby, překlepy nebo chybný slovosled by v kontextu žádosti o podporu nevypadaly dobře a dělaly by na dárci špatný dojem.

Osvědčilo se nám kontaktovat dárci spíše častěji, tj. zasílat updaty z našich akcí každý večer (případ „Běhu na Říp“) nebo i pětkrát až desetkrát denně (případ „Mount Everest“). Ověřili jsme si, že jsme tak našemu dárci dali více najevo, že naše kampaň je plně seriózní a že se nejedná o „lačný“ studentský projekt. Nutno říci, že výzva „Hurá na Mount Everest“, ve které jsme na zasílání updatů a novinek potencionálním dárcům vynaložili sil vůbec nejvíce, se stala naší neúspěšnější a nevydělčnější výzvou.

K ČEMU NÁM NAŠE ZÍSKANÉ ZKUŠENOSTI JSOU?

Na Expedici jsme si vyzkoušeli, jak náročné je vytvořit a dokončit vlastní kampaň. Z našich závěrů, tipů a „vychytávek“ jsme vytvořili brožuru, ze které může čerpat každý, kdo plánuje vést vlastní kampaň. Hlavním cílem bylo zjistit, co všechno proces obnáší a co příště my nebo kdokoliv, ke komu se naše brožura dostane, může udělat jinak a lépe, aby byla jeho kampaň účinnější, úspěšnější a organizačně jednodušší. „Vlastnoručně“ jsme si ohmatali principy fundraisingu a získali cenné zkušenosti z praxe.

V neposlední řadě nám dárci na všechny naše kampaně přispěli dohromady 118564 Kč, což je částka, která předčila všechny naše představy. My Vám, všem dárcům a podporovatelům, srdečně děkujeme! Děkujeme, ať už jste přispěli nebo jenom sledovali naši činnost zpovzdálí, protože to opravdu není samozřejmost, a jsme Vám za tu vynaloženou podporu vděční.

Jan Melišík (18 let)

Příběhy z našich cest

Jak jsme dojili

Ve středu později odpoledne jsme se vydali na Statek na Dvorečku. Paní Křestánová nás hezky uvítala a potom probíhal rozhovor. Po rozhovoru jsme se šli rozhlédnout po statku. Mohli jsme si například pochovat slepičky, nebo nakrmit králíky a křepelky. A potom to konečně přišlo, dojení kraviček! Napřed jsme si poslechli trochu teorie ohledně dojení, abychom všechno dělali dobře, a poté jsme si to všichni vyzkoušeli na vyrobené kravičce s venem z rukavice. Umyli jsme si ruce a přesunuli se k živým, opravdovým kravám. Všichni se postupně střídali a paní Křestánová nás při tom hlídala. Opravdu jsem nečekala, že to bude takhle těžké. Je tam hrozně moc věcí, na které se při dojení musíte soustředit. Třeba mně nešlo trefit se mlékem do nerezového kbelíku, který se i někomu při dojení zvrhl a mléko se vylilo... Byl to skvělý zážitek, ale bylo vidět, že v tom nemáme žádnou praxi.

Orel

Došli jsme do lesa, kde jsme měli tábořit, přespát a ráno zase vyrazit do terénu. Zastavili jsme se a někteří z nás zůstali, zatímco jiní se vydali prozkoumat les, abychom našli ideální táborové místo. Asi po dvaceti minutách se vrátila Bety nám oznámila, že našla vhodné místo pro tábor a dokonce by se tam dalo rozdělat oheň. Také nám řekla, že při prozkoumávání lesa na ni zaútočil obrovský dravec.

„Nevěřím, jak velký byl! Nemohl se ani posadit na větev, musel sedět na zemi!“ sdělila nám vzrušeně. Já nevěděl, co na to říct. „Ráno se podíváme, jestli tam stále je.“ Rozložili jsme tedy tábor a strávili v něm noc. Když jsme se probudili brzy ráno, uslyšeli jsme hlasitý skřek dravce. Rychle jsme vstali a Bety nám ukázala, kde byl. Poté jsme se snažili ho najít a fotografovat, i když nás téměř sežrali mravenci.

Nakonec se nám podařilo dravce identifikovat jako orla mořského, a měli jsme dokonce i fotografie jako důkaz našeho setkání s tímto impozantním ptákem.

Jaromír Zídek

Plakátové kouzlo

Naši akci „Běh na Říp“ jsme chtěli samozřejmě hodně propagovat, aby se zúčastnilo co nejvíce lidí.

Z půdy Vrchlabských kasáren

Dnes prohledáváme starou nemocnici, která se nachází na půdě Vrchlabských kasáren. Všude je prach a zdá se, že se mi dostal dokonce i do plic. Plazím se do úzké štěrbiny, kde spolu s Johanem zahlédneme dvě boty. Pokračuji v cestě do ještě těsnějšího prostoru. Jakmile se tam dostanu, začne se mi točit hlava, a tak zase pro jistotu vylezu ven. Než stihnu získat zpět rovnováhu, už tam dorazí Johan.

Naštěstí se jemu hlava netočí, a tak si sedám vedle něho a on mi podává své nálezy. Zpočátku to jsou pouze nějaké střepy a nepořádek, ale najednou zvolá: „Mám knížku!“ Zvědavě se nakloním, a ano, má opravdu knížku! Od té chvíle Johan nepřestává hlásit své nálezy: něco týkající se bot, papíry a další věci. Všechno pečlivě prohlížím a třídím do hromádek, abych nic neztratil. Přemýšlím o příbězích těchto věcí a o tom, komu asi mohly patřit. Podařilo se jejich majitelům přežít? To mohu pouze domýšlet. Právě zkoumám jeden papír, když si uvědomím, že Johan už delší dobu nic neřekl. Rychle se podívám doprava, a tam leží, mlčí. „Johane, jsi v pořádku?“ rychle se ho ptám. „Co? Jo, já jen nad něčím přemýšlel,“ odpoví. Uleví se mi a Johan se znovu začne veselit a hledat další poklady v prachu.

Měli jsme nápad, že si vytvoříme malé propagační plakátky a ty vylepíme po Roudnici. K tomu jsme ale potřebovali svolení pana starosty. Ten nám povolil výlep plakátů pouze na plakátovací plochu a napsal nám, že se mu náš nápad líbí. Na webových stránkách Roudnice jsme si našli polohu všech plakátovacích ploch. Vytipovali si několik z nich a v pondělí jsme se vydali s našimi plakátky na výlep. Už při prohlížení webu jsem trochu znejistil, zda si můžeme vylepit vlastní plakáty zadarmo. Na stránkách byl totiž ceník za výlep plakátů. Když si ale ty plakáty vylepujeme sami a nepožadujeme nějaký profesionální výlep od roudnických služeb, měli bychom to mít zadarmo, ne? V pondělí jsme naše plakátky vylepili na 18 z 22 ploch. Nijak profesionálně. Papír a izolepa. Nastal druhý den a my všichni jsme se vydali na program směr Roudnice. Procházeli jsme i kolem jedné z ploch, na které jsme právě včera vylepovali své plakátky. Místo našeho plakátku amatérsky nalepeného izolepou tam visel náš plakátek, ale profesionálně vylepený!

Jak ale, když jsme tu službu vůbec nekontaktovali? Jak mohli získat soubor s plakátkem a potom ho i vylepit? A dokonce zadarmo? To všechno pro nás zařídil pan starosta, aniž by za to něco chtěl. Děkujeme.

Jan Melišík

Dětský domov v zámku

Zážitek, který mě zasáhl asi nejvíce, byla návštěva Dětského domova v Dlažkovicích. Tato instituce se nachází ve velkém krásném zámku s rozsáhlou zámeckou zahradou. V tomto domově je celkem 64 dětí, některé s mentálním postižením. Mluvili jsme s paní ředitelkou i vychovatelkami. Prozkoumali jsme kroniky. Trávili jsme čas s dětmi, většinou se jedná o menší děti, se kterými jsme si hráli na pískovišti a stavěli jsme z písku zámky. Večer jsme si také na jednom z bytů zahráli pár deskových her. Jejich byty jsou skvěle vybavené, plné hraček, a děti mají vlastně vše, co potřebují. Na pokojích jsou maximálně tři, ale přišlo mi, že mají málo soukromí. Přesto se o ně tety a strejdové hezky starají a mají k dispozici krásné prostory, ve kterých žijí. Sama si ale takový život vlastně jen těžko představuji.

Julie Součková

Eva Pavlová v Roudnici? Anebo ne?

Když jsme se Zuzkou jednoho dne dělaly dotazníky na náměstí v Roudnici, zašly jsme také položit pár otázek do místního sekáče. Jakmile jsme vešly dovnitř, přivítala nás milá postarší paní. Než jsme se jí stihly zeptat, zda s ní můžeme udělat dotazník, začala nám povídat spoustu zajímavých věcí. Nejprve nám nabízela různé skvostné kousky ze svého sekáče. Zuzka nakonec svolila a pořídila si zbrusu nové růžové tepláčky. Pak ale začalo vyprávění.

Dozvěděly jsme se, že do Roudnice jezdí každý pátek odpoledne Eva Pavlová posedět si v cukrárně. Najednou paní zbystrěla, podívala se ven ze sekáče a prohlásila: „Holky, to je možná ona, počkejte tady, já se jdu podívat.“ A tak vyrazila. Nebojácně přeběhla silnici a šla se podívat na osobu - údajnou Evu. Po chvíli se ale otočila a s výrazem zklamání kráčela zpátky k nám, do svého sekáče. Eva Pavlová to nebyla, zato jsme se ale dozvěděly, že jeden z jejích bodyguardů si u ní chtěl koupit bílou košili!

Nakonec jsme ji zvládnuly slušně přerušit a zeptat se, jestli s ní můžeme vyplnit dotazník. K našemu překvapení tato upovídaná paní řekla, že radši ne, že už je stará a ať se prý zeptáme někoho mladšího.

Alžběta Konopásková

Láska na stará kolena

V sobotu jsme podruhé navštívili Domov důchodců v Roudnici nad Labem, kde jsme už den předtím provedli kulturně-aktivizační program a několik rozhovorů se seniory. Nyní jsme se opět rozdělili do dvojic a pustili se rovnou do dalších rozhovorů. S Magdou jsme měly jít navštívit pana Holopírka, ale když jsme prošly dveřmi do jeho pokoje, zjistily jsme, že se jedná o dvojpokoj. Zkoušely jsme tedy nejprve dveře nalevo. V tomto pokoji ležel na posteli pán, který vypadal, že není schopen pohybu ani mluvy, takže jsme rychle ustoupily a vyrazily dveřmi vpravo. Tam nás konečně čekal pan Holopírek. Je to velmi milý pán, a tak jsme si celý rozhovor s Magdou velmi užily. Byl to také příběh, který mě nejvíce dojal. Jednou pan Holopírek vycházel z pokoje a naproti němu stála dáma s holí v jedné ruce a s pytlkem plným odpadků v ruce druhé. Gentlemanicky jí nabídl pomoc a ona ji přijala. Zamilovali se do sebe a žili spolu v domově důchodců krásných 10 let.

Tento příběh byl emocionální a dojemný, zároveň ale přináší pozitivní pohled na stáří a ukazuje, že láska a radost nemají věkové omezení. Je to příběh o přátelství, spojení a schopnosti najít lásku a radost v pozdním věku.

Šimona Spěváčková

Omyl s počítačem

Na naší Expedici ve Zlonicích jsme zažili nečekanou událost. Poslední den Expedice jsme ráno pospíchali na autobus, který měl odjezd v devět hodin. Bohužel kvůli pozdní snídani jsme neměli dostatek času na sbalení našeho vybavení. Ve spěchu jsme omylem vzali počítač z památníku Antonína Dvořáka, který měl stejnou značku jako počítač jednoho člena naší skupiny, který tam zrovna nebyl, ale svůj počítač nám tam nechal. To jsme si ale uvědomili až na zastávce v Roudnici nad Labem, kde jsme objevili, že máme dva počítače místo jednoho a jeden z nich není náš.

Ještě ten samý den jsem se vydal zpět do Zlonic, abych počítač vrátil. Po příjezdu jsem se omluvil správci památníku za naši nepozornost a vrátil jim počítač. Byl jsem překvapen, když mi předali i pár věcí, které jsme si tam ráno zapomněli.

Jáchym Galuška

Jméno

Vyšel jsem ven. Všechno se točilo. Hvězdy a měsíc splynuly do jednoho nepřetržitého kotouče žluté svatozáře, jež pohlcovala okolní tmu. Valy byly prázdné. Cihly si šeptaly. Slyšel jsem je i přes veškerý ten hukot na nebesích. Šepot mnou prostupoval a znovu mizel v temnotě. Hodiny na kostelní věži se zastavily. Opravdu se to stalo? Železný ciferník na mě mrknul. Polekal jsem se. Sáhl jsem na sebe. Jsem tady. Na okamžik. Ale jsem tady, a to mě uklidnilo. Udělal jsem pár kroků, nohy mě ale neudržely a já padl do noční trávy.

Díval jsem se na oblohu. Byla oblečena v jiskřivém nachu. Modrém nebo černém? „Tak se rozhodni!“ vykřikl jsem do okolního ticha. Nerozhodla se a dál plynula. Neposlechla mě. Jak by taky mohla?

Liják

Čekali jsme, až k nám Adam dorazí autem, když nás náhle zasáhla strašná bouře. Bylo nás asi pět a právě jsme stáli u silnice. Společně jsme se schovali pod stromem, který rostl u krajnice. Zpočátku moc nepršelo a všichni jsme se smáli, ale bouřka se stále zhoršovala, až jsme začali moknout i pod tím stromem. Půjčil jsem svůj deštník paní učitelce a sám jsem si oblékl jednorázové pončo. Počasí se rychle zhoršovalo, a tak jsme se rozhodli jít autu naproti, abychom nezmrzli. Šli jsme nějakou dobu, a když jsem se otočil, spatřil jsem duhu nad Řípem. Pohled byl nádherný, až na to, že na mě stále pršelo. Nakonec se Adamovo auto objevilo a zachránilo nás.

Zvedl jsem se a pode mnou se rozevřela hloubka vodního příkopu. Ve snaze zabránit pádu jsem se chytl starého bloku pískovce. Pod prsty jsem cítil, že je v něm něco vyryto. V bláznivé snaze jsem po kameni začal zběsile šmátrat rukou. Teď už mi bylo všechno jedno. Jen jsem chtěl zjistit, co je tam napsáno. Dech se mi zastavil. Konečně. Rozmotal jsem to Město, jeho záhady a vzlyky. Bylo tam vyryto... Bylo tam vyryto moje jméno. Padám.

Jáchym Štys

Kompletní výsledky výzkumů a další obsah najdete na www.archiv.prirodniskola.cz/expedice

Expedice Vltava - Labe - Ohře 2023 · Gymnázium Přírodní škola, z.ú. · Prusíkova 16, 155 00 Praha 13
info@prirodniskola.cz · www.prirodniskola.cz · FB: Přírodní škola · IG: @prirodniskola · texty a fotografie: studenti a učitelé Přírodní školy · úvodní text: František Tichý · jazyková korektura: Jitka Motežčíková a Jana Lukášková · sazba a grafika: Matouš Bičák · říjen 2023 · neprodejné